

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

LƯƠNG THỊ HƯƠNG

TÊN ĐỀ TÀI:
VAI TRÒ CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ THÁI
TRONG VIỆC GIỮ GÌN
VĂN HOÁ TRUYỀN THỐNG

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HOÁ
CHUYÊN NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ
MÃ SỐ: 608

Hướng dẫn khoa học: TS. VI VĂN AN

HÀ NỘI: 06/2009

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận này chúng tôi đã nhận được sự giúp đỡ tận tình của cán bộ và nhân dân phường Noong Bua, tỉnh Điện Biên, các thầy cô giáo Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số và TS. Vi Văn An. Nhân đây chúng tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc nhất tới tất cả.

Vì khả năng của chúng tôi có hạn nên khóa luận này chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Chúng tôi mong nhận được nhiều ý kiến đóng góp quý báu.

Chúng tôi xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2009

Sinh viên

Lương Thị Hương

MỤC LỤC

Trang

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	6
2. Lịch sử nghiên cứu	7
3. Mục đích nghiên cứu	7
4. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	8
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
6. Bố cục của khóa luận.....	9
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI THÁI ĐEN Ở PHƯỜNG NOONG BUA, ĐIỆN BIÊN	10
1.1. Đặc điểm tự nhiên.....	10
1.2. Đặc điểm xã hội	13
1.3. Khái quát về người Thái Đen ở phường Noong Bua	14
1.3.1. Tên gọi, dân số và sự phân bố.....	14
1.3.2. Nguồn gốc lịch sử.....	14
1.3.3. Đơn vị tụ cư và xã hội truyền thống.....	17
1.3.4. Đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hội	19
Chương 2: NGHỀ DỆT, MAY CỦA NGƯỜI THÁI ĐEN Ở NOONG BUA	24
2.1. Nghề dệt truyền thống của người Thái Đen	24
2.1.1. Lịch sử của nghề dệt.....	24
2.1.2. Nguyên liệu dệt, nhuộm.....	24
2.1.3. Công cụ và quy trình tạo ra vải	28
2.1.4. Nguyên liệu nhuộm.....	31
2.1.5. Kỹ thuật dệt, thêu	32
2.1.5.1. Kỹ thuật nhuộm (nhộm).....	32

2.1.5.2. Kỹ thuật dệt (tắm hủk).....	35
2.1.5.3. Kỹ thuật thêu	38
2.1.6. Mô típ hoa văn trên các sản phẩm dệt, thêu	41
2.1.7. Các loại sản phẩm dệt, may, thêu truyền thống.....	46
2.1.8. Tiêu thụ sản phẩm	54
2.2. Nghề may của người Thái ở Noong Bua.....	56
2.3. Những biến đổi của nghề dệt, may của người Thái Đen ở Noong Bua ..	59
2.4. Những thách thức đối với nghề dệt may ở Noong Bua.....	65
Chương 3: VAI TRÒ CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ THÁI TRONG NGHỀ	
DỆT, MAY TRUYỀN THỐNG	68
3.1. Người Thái với nghề dệt, may	68
3.2. Vai trò của phụ nữ trong truyền dạy nghề dệt, may	72
3.3. Phụ nữ Thái là người góp phần giữ gìn bản sắc văn hóa tộc người.....	75
3.4. Phụ nữ là người duy trì nghề thủ công truyền thống.....	79
3.5. Để bảo tồn và phát triển nghề dệt may ở Noong Bua	82
KẾT LUẬN	88
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	91
PHỤ LỤC 1: DANH SÁCH NHỮNG NGƯỜI CUNG CẤP THÔNG TIN...88	
PHỤ LỤC 2: MỘT SỐ HÌNH ẢNH VỀ NGHỀ DỆT, THÊU VÀ MAY	
CỦA NGƯỜI THÁI ĐEN Ở NOONG BUA, ĐIỆN BIÊN.....	90

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Người Thái là một trong 54 tộc người đang sống trên lãnh thổ Việt Nam. Trong quá trình tồn tại và phát triển, người Thái đã sáng tạo ra những giá trị văn hóa vô cùng đặc sắc, góp phần làm cho nền văn hóa Việt Nam thêm phong phú và đa dạng.

Một trong những nét văn hóa khá độc đáo và đặc sắc của người Thái chính là nghề dệt may truyền thống. Đây là nghề thủ công có từ lâu đời và chiếm một vị trí quan trọng trong đời sống kinh tế cũng như văn hóa của người Thái. Điều khá đặc biệt trong nghề thủ công này là người phụ nữ chính là đối tượng quyết định đến sự tồn tại và phát triển của nó. Trong xã hội Thái cổ truyền, kỹ năng dệt thêu được xem là một trong những tiêu chuẩn để đánh giá phẩm hạnh của người con gái trước khi về nhà chồng. Vai trò của người phụ nữ Thái trong nghề dệt may truyền thống được thể hiện ở: người phụ nữ chính là người thầy, người truyền nghề và dạy con cái biết dệt, biết thêu và đây được coi như là một chương trình giáo dục dân gian bắt buộc đối với các thiếu nữ Thái. Vì thế, họ là những người đã và đang góp phần thực hiện nhiệm vụ bảo tồn và phát huy nghề thủ công truyền thống nói riêng, văn hóa tộc người nói chung.

Như vậy, có thể nói rằng người phụ nữ có một vai trò hết sức quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy các nghề thủ công truyền thống của người Thái.

Nghề dệt, thêu của người Thái đã được đề cập đến trong một số công trình, bài viết của nhiều học giả, nhà nghiên cứu trong và ngoài nước. Tuy nhiên, hiện nay vẫn chưa có một công trình chuyên luận nào đề cập một cách khá sâu sắc và toàn diện về vấn đề này. Quan tâm đến vấn đề trên, được sự

đồng ý của khoa Văn hóa Dân tộc, trường Đại học Văn hóa Hà Nội, tôi đã quyết định chọn đề tài ***Vai trò của người phụ nữ Thái trong việc giữ gìn văn hóa truyền thống*** (Qua nghiên cứu nghề dệt, may ở Noong Bua, thành phố Điện Biên) làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình, với mong muốn sẽ góp một phần nhỏ vào việc bảo tồn và phát huy các nghề thủ công truyền thống nói riêng và văn hóa người Thái nói chung.

2. Lịch sử nghiên cứu

Nghề dệt may truyền thống của người Thái đã được đề cập trong một số các công trình nghiên cứu, bài viết của các tác giả như: *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc* của Trần Bình; *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam* của Cẩm Trọng 1978); *Trang phục cổ truyền của người Thái ở Tây Bắc Việt Nam* của Lê Ngọc Thắng; *Nghệ thuật trang phục Thái* của Lê Ngọc Thắng; *Nghề dệt của Thái ở Tây Bắc trong cuộc sống hiện đại* của Nguyễn Thị Thanh Nga; *Hoa văn mặt chăn Thái ở Mường Tấc – Phù Yên* của Hoàng Lương.

Tuy nhiên, hầu hết các công trình, bài viết trên mới chỉ tập trung đề cập đến nghề dệt thổ cẩm nói chung, còn vai trò của người phụ nữ trong nghề dệt may truyền thống thì chưa được các tác giả chú ý là bao.

3. Mục đích nghiên cứu

- Nghiên cứu đề tài này nhằm tìm hiểu vai trò của người phụ nữ Thái đối với việc duy trì và bảo tồn và phát triển nghề thủ công truyền thống của người Thái ở Noong Bua, thành phố Điện Biên.

- Thông qua việc tìm hiểu các công đoạn, các chu trình của việc tạo ra các sản phẩm đồ vải, cũng như phương diện kỹ thuật, mỹ thuật và mô típ hoa văn trên các sản phẩm dệt, thêu để từ đó nhấn mạnh vai trò của người phụ nữ Thái trong việc gìn giữ văn hóa truyền thống của dân tộc.

- Bước đầu đề xuất một số giải pháp nhằm khôi phục, bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của nghề dệt đang bị mai một dần trên mảnh đất Điện Biên lịch sử. Trong điều kiện kinh tế thị trường, nghề dệt sẽ không chỉ dừng lại ở việc thỏa mãn nhu cầu sinh hoạt của gia đình và cộng đồng mà nó trở thành hoạt động sản xuất hàng hóa vừa có giá trị kinh tế, vừa phản ánh sắc thái văn hóa, góp phần xóa đói giảm nghèo, tạo công ăn việc làm cho chị em phụ nữ Thái. Ngoài ra, nghề dệt may truyền thống Thái còn có ý nghĩa thực tiễn đối với phát triển du lịch văn hóa ở Điện Biên.

4. Nhiệm vụ nghiên cứu

Thực hiện mục đích nghiên cứu trên, luận văn sẽ đề cập tới các nội dung sau:

- Phác họa tổng quan về những điều kiện tự nhiên – xã hội ở phường Noong Bua, thành phố Điện Biên nơi có đồng bào Thái sinh sống.

- Nghiên cứu vai trò của người phụ nữ trong việc bảo tồn và phát huy nghề truyền thống này. Đề tài cũng sẽ đưa ra một số giải pháp để phát huy vai trò của người phụ nữ trong nghề thủ công này, nhằm bảo tồn và phát triển nghề dệt; hướng nó trở thành yếu tố phát huy nguồn tiềm năng, nội lực của cộng đồng Thái vào việc tạo công ăn, việc làm; góp phần xóa đói giảm nghèo trong sự phát triển kinh tế - văn hóa – xã hội tại Noong Bua.

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Nghề dệt và vai trò của người phụ nữ Thái trong việc giữ gìn văn hoá truyền thống ở Noong Bua, thành phố Điện Biên.

Phạm vi nghiên cứu

Về không gian: ở phường Noong Bua, thành phố Điện Biên.

Về thời gian: Từ năm 1986 tới nay.

6. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần Mở đầu và Kết luận, nội dung chính của khóa luận được trình bày trong 3 chương chính:

Chương 1: *Khái quát về người Thái Đen ở Noong Bua, thành phố Điện Biên*

Chương 2: *Nghề dệt, may của người Thái Đen ở Noong Bua*

Chương 3: *Vai trò của phụ nữ Thái trong nghề dệt, may truyền thống*

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình, *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc*, Hà Nội 2007.
2. Báo cáo tổng hợp đề tài nghiên cứu “*Bản sắc Văn hoá Thái Lai Châu – Điện Biên*”, nhiều tác giả, nxb Sở Văn hoá thông tin tỉnh Điện Biên, Điện Biên Phủ tháng 8/ 2004.
3. *Báo Điện Biên Phủ*, số 5, năm 2002.
4. *Đồ vải của người Thái ở tiểu vùng sông Mê Công: tiếp nối và biến đổi*, nhiều tác giả, nxb Bảo tàng dân tộc học Việt Nam, Hà Nội 2006.
5. *Kỹ thuật dệt vải của người Thái xít xong- păn na Vân Nam- văn vật*, số 4- 1965.
6. *Mẫu thêu Tây Bắc*, Viện Mỹ thuật, Hà Nội 1962.
7. Nguyễn Thị Thanh Nga, *Nghề dệt của người Thái ở Tây Bắc trong cuộc sống hiện đại*, nxb khoa học xã hội, Hà Nội 2003.
8. Hoàng Lương, *Hoa văn Thái*, nxb Văn hoá Dân tộc, Hà Nội 1988.
9. Hà Văn Năm, Cầm Thương, Lò Văn Sỹ, Tòng Kim Ân, Kim Cương, Hương Huyền, *Tục ngữ Thái*, nxb Văn hoá Dân tộc, Hà Nội 1978.
10. Trần Từ, *Hoa văn Mường*, nxb văn hóa, Hà Nội 1978.
11. Bùi Tịnh, Cầm Trọng, Nguyễn Hữu Ứng, *Các dân tộc ở Tây Bắc Việt Nam*, Ban dân tộc Tây Bắc – 1975.
12. Lê Ngọc Thắng, *Nghệ thuật trang phục Thái*, nxb Văn hoá Dân tộc - Trung tâm văn hoá Việt Nam, Hà Nội 1990.
13. Ngô Đức Thịnh, Đoàn Thanh Thủy, *Đôi điều về chiếc “xửa luông” của phụ nữ Thái*, tạp chí Văn hóa dân gian, số 2 – 1984.
14. Cầm Trọng, *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, nxb khoa học xã hội, Hà Nội 1978.

15. Cầm Trọng, *Mấy vấn đề cơ bản về lịch sử kinh tế- xã hội cổ đại người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, nxb Khoa học xã hội – 1987.
16. Cầm Trọng, Phan Hữu Dật, *Văn hóa Thái Việt Nam*, nxb Văn hoá dân tộc, Hà Nội 1995.
17. Hội thảo Thái học lần thứ nhất (25-26/ 11 /1991), kỷ yếu, nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội 1992.